

4. Магэрыялы анкетнага апытання па тэме: «Дзейнасць музеяў Рэспублікі Беларусь па ахове і папулярызацыі нематэрыяльнай культурнай спадчыны ў 1991–2016 гг. Віцебская вобласць» // *Архіў ІМЭФ НАН Беларусі. Фонд 9. Воп. 5. Спр. 37. Л. 54.*

5. Магэрыялы анкетнага апытання па тэме: «Дзейнасць музеяў Рэспублікі Беларусь па ахове і папулярызацыі нематэрыяльнай культурнай спадчыны ў 1991–2016 гг. Гомельская вобласць» // *Архіў ІМЭФ НАН Беларусі. Фонд 9. Воп. 5. Спр. 38. Л. 38.*

6. *Сайфутдинова В.Т.* «Резиденция братьев Дедов морозов» и акция «Ночь музеев» в историческом центре «Мозырский замок» / В.Т. Сайфутдинова // 2016 – Год культуры. Музеи и историко-культурное наследие Гомельщины : сб. материалов / Гл. упр. идеолог. работы, культуры и по делам молодежи Гомел. обл. исполнит. ком., Отдел идеологич. работы, культуры и по делам молодежи Жлобин. район. исполнит. ком., Гос. учреждение культуры «Жлобинский историко-краеведческий музей». Жлобин, 2017. С. 101–103.

7. Магэрыялы анкетнага апытання па тэме: «Дзейнасць музеяў Рэспублікі Беларусь па ахове і папулярызацыі нематэрыяльнай культурнай спадчыны ў 1991–2016 гг. Гродзенская вобласць» // *Архіў ІМЭФ НАН Беларусі. Фонд 9. Воп. 5. Спр. 39. Л. 32.*

8. Музейно-педагогические занятия // Афіцыйны сайт Круглянскага раённага гісторыка-краязнаўчага музея [Электронны рэсурс]. Рэжым доступу: <http://krugloe.museum.by/node/27805>. Дата доступу: 17.03.2019.

9. Магэрыялы анкетнага апытання па тэме: «Дзейнасць музеяў Рэспублікі Беларусь па ахове і папулярызацыі нематэрыяльнай культурнай спадчыны ў 1991–2016 гг. Магілёўская вобласць» // *Архіў ІМЭФ НАН Беларусі. Фонд 9. Воп. 5. Спр. 40. Л. 41.*

10. Гуляй, Масленица! // Афіцыйны сайт Рэчыцкага краязнаўчага музея [Электронны рэсурс]. Рэжым доступу: <http://rechitsa.museum.by/node/39008>. Дата доступу: 10.03.2019.

11. *Стукалава Н.* Калі ласка ў нашу хату : [аб правядзенні «Свята печы» Чашніцкім гістарычным музеем] / Н. Стукалава // *Чырвоны прамень*. 2015. 10 ліст. С. 4.

12. Мероприятие «Мастерская радости» // Афіцыйны сайт Чашніцкага гістарычнага музея [Электронны рэсурс]. Рэжым доступу: <http://chasniki.museum.by/be/node/39776>. Дата доступу: 09.03.2019.

Т.В. Кедрык (Мінск, Беларусь)

ВОПЫТ ВЫКЛАДАННЯ КУРСА «ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНАЯ СПАДЧЫНА БЕЛАРУСІ» У БНТУ

У артыкуле разглядаецца вопыт выкладання курса «Гісторыка-культурная спадчына Беларусі» у БНТУ, распрацаванага на кафедры «Гісторыя, сусветная і

айчынная культура». Вылучаюцца асноўныя мэты і задачы курса, аналізуюцца метады выкладання і праблемы, якія былі выяўлены ў ходзе апрабачыі курса.

Ключавыя словы: гісторыка-культурная спадчына, памяць, вучэбны і выхаваўчы працэс у вышэйшай школе, сацыяльна-гуманітарныя

У 2012 годзе ў Рэспубліцы Беларусь была прынятая Канцэпцыя аптымізацыі зместу, структуры і аб'ёму сацыяльна-гуманітарных дысцыплін ва ўстановах вышэйшай адукацыі [1], згодна якой уведзілася модульная структура дысцыплін сацыяльна-гуманітарнага блоку. Чацвёрты модуль «Гісторыя» уключае ў сябе абавязковую дысцыпліну «Гісторыя Беларусі (у кантэксце сусветных цывілізацый)» і 1–2 спецыялізаваныя модулі па выбары студэнтаў. У межах спецыялізаванага модуля «Гісторыя» у 2017 годзе на кафедры «Гісторыя, сусветная і айчынная культура» (з лютага 2019 г. кафедра была рэарганізаваная ў кафедру «Гісторыі беларускай дзяржаўнасці») быў распрацаваны вучэбны курс «Гісторыка-культурная спадчына Беларусі». У 2017–2018 вучэбным годзе дысцыпліна прайшла апрабачню ў якасці курса па выбары студэнтаў на шэрагу факультэтаў БНТУ.

У сучасным грамадстве гісторыка-культурная спадчына набывае ўсё большую сацыяльна-палітычную значнасць, таму што ў працэсах глабалізацыі і фарміравання адзінай сусветнай супольнасці культурныя каштоўнасці з'яўляюцца своеасаблівай адметнасцю сацыякультурнай ідэнтычнасці і самабытнасці народа. Актуальнасць курсу «Гісторыка-культурная спадчына Беларусі» абумоўлена тым, што менавіта праз матэрыяльныя і нематэрыяльныя каштоўнасці ўзнікае міжчасавы дыялог, забяспечваецца арганічная пераемнасць сацыяльнага вопыту, сувязь пакаленняў не толькі на побытовым узроўні, але і на ўзроўні культуры краіны. Шматлікія выклікі сучаснага свету актуалізуюць праблемы выяўлення, вывучэння, інтэрпрэтацыі, аховы, кіравання і практычнага выкарыстання гісторыка-культурнай спадчыны. Далучэнне да гісторыка-культурнай спадчыны народа – мовы, абрадаў, звычаяў, матэрыяльных і духоўных набыткаў папярэдніх пакаленняў – садзейнічае фарміраванню творчай асобы з актыўнай жыццёвай пазіцыяй, выходзіць павагу як да ўласнай культуры, так і да культур іншых народаў. Гісторыка-культурная спадчына з'яўляецца важным інфармацыйным, адукацыйным, эканамічным і палітычным рэсурсам устойлівага развіцця грамадства.

Культурная спадчына заўсёды служыла падмуркам духоўнага развіцця пакаленняў. У ёй канцэнтраваныя тыя гуманістычныя каштоўнасці, якія не схільныя да старэння. Кожнае пакаленне выкарыстоўвае назапашаны вопыт, засвойвае дасягненні і рухаецца далей, да стварэння новых каштоўнасцяў. Выконваючы функцыю гістарычнай памяці народаў,

гістарычная спадчына спрыяе фарміраванню нацыянальнай ідэнтычнасці чалавека, вучыць патрыятызму і салідарнасці. Важна не толькі навучыць падрастаючае пакаленне прытрымлівацца традыцый, шанаваць памяць продкаў, але неабходна і абудзіць цікавасць да пазнання гісторыі свайго краю. Дзеянні па ўмацаванні ў грамадстве духоўна-маральных нормаў і каштоўнасцяў сёння набываюць асаблівую значнасць і ўтрымліваюць у сабе важную сэнсавую нагрузку, асабліва ў студэнцкім моладзевым асяроддзі.

На думку Д.С. Ліхачова, «памяць – аснова сумлення і маральнасці, памяць – аснова культуры, “назапашанай” культуры, памяць – адна з асноў эстэтычнага разумення культурных каштоўнасцяў. Захоўваць памяць, берагчы памяць – гэта наш маральны абавязак перад самімі сабой і перад нашчадкамі. Памяць – наша багацце» [2]. Гісторыка-культурная спадчына – гэта “гістарычная памяць» грамадства. Чалавечая памяць служыць механізмам перадачы сацыяльнага вопыту з пакалення ў пакаленне, забяспечваючы тым самым пераемнасць культуры, традыцый і іншых грамадскіх каштоўнасцяў. Таму імкненне людзей захаваць памяць з’яўляецца натуральнай і неабходнай умовай развіцця грамадства. Чалавецтва заўсёды разумела, што захаванне памяці продкаў дазваляе весці гаворку пра будучыню, пра далейшае развіццё грамадства. «Пражыванне» гістарычных падзей, асэнсаванне ладу жыцця гістарычных асоб спрыяе фарміраванню маральнай пазіцыі, пачуцця патрыятызму, доўгу, гатоўнасці прытрымлівацца ідэалаў добра і справядлівасці. Таму асноўнай мэтай выкладання дысцыпліны з’яўляецца фарміраванне ўсебакова развітай, творча мыслячай, валодаючай высокай культурай і гуманістычным светапоглядам асобы. Вывучэнне курса спрыяе фарміраванню асобы студэнтаў, росту культурна-прафесійнага узроўню будучых інжынераў.

«Толькі спадчына, уключаная ў калектыўную памяць супольнасці, прыняцце яе як чагосьці каштоўнага і важнага для яго членаў, можа фарміраваць ідэнтычнасць, пачуццё адзінства і гонару за свой край, натхняць людзей на сумесныя дзеянні – адным словам, ствараць сацыяльны капітал» [3, с. 30]. Вывучэнне змястоўнага, аб’ектыўнага і актуальнага матэрыяла аб гісторыка-культурнай спадчыне беларускага народа ў межах асобнай дысцыпліны павінна спрыяць цэласнаму ўяўленню аб поліэтнічнасці і поліканфесійнасці як найважнейшых дасягненнях, якія неабходна выкарыстоўваць для захавання самабытнай нацыянальнай культуры.

Курс «Гісторыка-культурная спадчына Беларусі» базуецца на папярэднім вывучэнні дысцыпліны «Гісторыя Беларусі», носіць міждысцыплінарны характар, уключае ў сябе элементы такіх дысцыплін, як этналогія, культуралогія, мастацтвазнаўства. Курс складаецца з 8 тэматычных блокаў, вывучаючы якія студэнты знаёмяцца з асновамі тэорыі

гісторыка-культурнай спадчыны, спадчынай традыцыйнай матэрыяльнай, духоўнай і сацыяльнай культуры беларусаў, канфесійнай і этнічнай гісторыяй, мастацкімі помнікамі і каштоўнасцямі, прынцыпамі захавання і аховы спадчыны.

Курс дазваляе засяродзіць увагу студэнтаў на культурных дасягненнях беларускага народа, на што часта не дастаткова часу ў курсе «Гісторыя Беларусі». Вывучэнне курса фарміруе сістэму ведаў аб гісторыка-культурнай спадчыне Беларусі, раскрывае яе структуру і склад, знаёміць з асноўнымі аспектамі традыцыйнай культуры, яе асаблівасцямі ва ўсходнеславянскім і індаеўрапейскім кантэксце. У курсе вызначаюцца асноўныя характарыстыкі архітэктурна-мастацкіх стыляў і дэманструецца іх адметнасці ў беларускай мастацкай спадчыне, раскрываецца роля гісторыка-культурнай спадчыны як рэсурсу ўстойлівага развіцця грамадства.

У ходзе выкладання курса выкарыстоўваліся розныя метады працы са студэнтамі: студэнты чыталі і аналізавалі тэксты, рыхтавалі даклады, прэзентацыі, працавалі з аўдыё-візуальнымі крыніцамі, рыхтавалі праекты.

Эфектыўным метадам з'яўляецца выкарыстанне тэхналогій і перш за ўсё сацыяльных сетак, якія даюць магчымасць зрабіць вучэбную камунікацыю больш інтэнсіўнай і пастаяннай, ва ўмовах калі аўдыторныя заняткі адбываюцца раз на два тыдні. Сацыяльная сетка «Вконтакте» сёння самы масавы і папулярны моладзевы рэсурс. Ён дазваляе стварыць групу, напоўненую ўласным кантэнтам. Зносіны ў такой групе прадугледжваюць магчымасць асабістай і публічнай перапіскі, напаўненне відэа- і аўдыёінфармацыяй, пакіданне каментароў да апублікаваных матэрыялаў, размяшчэнне карысных спасылак. У ходзе выкладання курса была створаная такая група (<https://vk.com/club161846182>), дзе студэнтам паведамляліся як заданні да семінараў, так і спасылкі на розныя інтэрнэт-рэсурсы, якія маглі быць карыснымі для падрыхтоўкі, размяшчалася літаратура і іншыя матэрыялы.

З вопыту выкладання можна адзначыць, што курс меў водгук у студэнтаў. Асаблівую зацікаўленасць выклікала тэма, прысвечаная традыцыйнай беларускай абраднасці і святам. Студэнты нярэдка ўдзельнічаюць у розных народных святах, такіх як Масленіца ці Каляды, а таксама ў сямейных абрадах і часцей за ўсё не ведаюць не іх паходжання, не іх сэнсу.

Знаёмячыся з поліэтнічнай спадчынай, студэнты зазначалі, што не ўяўлялі колькі этнічных груп здаўна пражывае на тэрыторыі Беларусі і як шмат яны ўнеслі ў нашу супольную спадчыну. Семінарскі заняткаў быў арганізаваны як своеасаблівы «Фэстываль нацыянальных культур», дзе

студэнты, працуючы ў падгрупах, прадстаўлялі культуру этнічных супольнасцяў, якія здаўна пражываюць на тэрыторыі Беларусі.

Не меншую цікавасць выклікала і тэма, прысвечаная гарадам і мястэчкам Беларусі. Выявілася, што студэнты вельмі дрэнна арыентуюцца ў геаграфіі Беларусі, мала падарожнічаюць і ў найлепшым выпадку ведаюць гісторыю толькі свайго населенага пункта. Праекты, прысвечаныя гісторыі і спадчыне свайго роднага горада, мястэчка ці вёскі дазволілі зладзіць віртуальнае падарожжа і значна пашырылі веды студэнтаў аб краіне.

Выкладанне курса дало разуменне пэўных праблем, якія варта зазначыць. Колькасць гадзін, адведзеная на выкладання курса, дае магчымасць толькі павярхоўнага азнаямлення студэнтаў з тэмамі дысцыпліны, кожная з якіх магла б стаць прадметам асобнага спецыялізаванага курса. Напрыклад, тэме, прысвечанай багатай і разнастайнай мастацкай спадчыне, усяму багаццю літаратуры, жывапісу і архітэктуры Беларусі адводзіцца 4 лекцыйныя і 2 семінарскія гадзіны.

Важнай праблемай з'яўляецца недастатковая матывацыя студэнтаў тэхнічнай ВНУ да вывучэння гуманітарных дысцыплін. Частка студэнтаў першапачаткова адносіцца да гуманітарных курсаў як да неабавязковых, якія толькі адцягваюць час ад асноўных дысцыплін. Вырашэнне гэтай праблемы для выкладчыка заўсёды з'яўляецца выклікам і штуршком да пошуку новых метадаў і форм навучання, якія змогуць зацікавіць і прыцягнуць увагу моладзі да матэрыялу.

Вопыт выкладання курса «Гісторыка-культурная спадчына Беларусі» дае разуменне неабходнасці і важнасці матэрыяла, прадстаўленага ў курсе. Вывучэнне гісторыка-культурнай спадчыны мае не толькі эўрыстычнае, але перш за ўсё выхаваўчае значэнне, бо садзейнічае стварэнню і ўмацаванню эмацыйнай сувязі маладых людзей з краінай, у якой яны жывуць, з тымі культурнымі здабыткамі і каштоўнасцямі, якія пакінулі нам нашы продкі.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Концепция оптимизации содержания, структуры и объема социально-гуманитарных дисциплин в учреждениях высшего образования URL: <https://edustandart.by/baza-dannykh/normativnye-pravovye-dokumenty/item/1345-prikaz-ministra-obrazovaniya-respubliki-belarus-194-ot-22-03-2012-ob-utverzhdenii-kontseptsii-optimizatsii-soderzhaniya-struktury-i-ob-ema-sotsialno-gumanitarnykh-distiplin-v-uchrezhdeniyakh-vysshego-obrazovaniya#itemCommentsAnchor/> (дата обращения 03.05.2019).

2. *Лихачев Д.С.* Письма о добром и прекрасном. URL: <http://www.e-reading.club/book.php?book=34608> (дата обращения: 01.04.2019).

3. *Ганский В.А.* Современные методы и технологии управления знаниями о историко-культурном наследии // Гуманитар. науч. вестн. 2018. №4. С. 30–41.